

चेपाडः

**आदिवासी जनजाति अधिकार सम्बन्धी
संयुक्त राष्ट्र सघीय घोषणापत्र**

INDIGENOUS
MEDIA FOUNDATION

महासभाइ,

- ☞ सर्यक्त राष्ट्र संघीय बडापत्रको उद्देश्य तथा सिद्धान्तलम र राज्यलमइ ओउ बडापत्रअनुसार लात्सा परो दाहिति मानो दायित्व पूरा जाड्सा कुरालम पेतो ल्याम आल्दै,
- ☞ बेगलै स्याउतो लमइकाइ फरक खालको म्हर्तो र ओउ अनुसारको सम्मान चेउसा परतो सबै मान्तालमको अधिकारकाइ स्कीकार जाड्ति आदिवासी जनजाति अरु सबै मान्तालमकुसि यात्त्यो लइ मना कुराखा ग्यादै,
- ☞ मान्ता जातिको साभा सम्पदाभिन्न परो सभ्यता तथा संस्कृतिलमको विविधता र सम्पन्नताखा सबै मान्तालमी योगदान जाड्तो कुराखा मा सहमति जाड्दै,
- ☞ राष्ट्रिय उत्पत्ति वा जातिगत धार्मिक, जातीय वा सास्कृतिक भिन्नताको आधारखा मान्तालम वा व्यक्ति-व्यक्तिको उच्चताखा आधारित वा ओको पृष्ठपोषण जाड्तो सिद्धान्त, नीति तथा प्रचलनलम, जातिवादी, वैज्ञानिक रूपखा पेमातो, कानुनी रूपखा अवैध नैतिक रूपहाड जानगारतो तथा सामाजिक रूपखा अन्यायपूर्ण मना दाहितो कुराखा मा सहमति जाड्दै,
- ☞ आदिवासी जनजाति उनीलमको अधिकार उपभोग जाड्सका क्रमखा गत्तो खालको भेदभावल्याम मुक्त स्याउसा परना दाहितो कुराखा सहमति जाड्दै आदिवासी जनजाति अन्य कारणको अतिरिक्त उमइको भूमि, क्षेत्र तथा संसाधनलम लाड्का स्याओ उपनिवेशीकरण वा स्वामित्वहरणइ जाड्तोहाड इतिहाससइ लै अन्यायल्याम पीडित मो र इत भ्याने विशेष जाड्ति लको लै आवश्यकता तथा रुचिअनुसार लको विकास जाड्सा गर्ने अधिकार उपभोग जाड्साल्याम उमइलम पछि हटसा परो कुराहाड चिन्ता व्यक्त जाड्दै,
- ☞ आदिवासीलमको राजनीतिक, आर्थिक एवं सामाजिक संरचना र उमइलमको संस्कृतिक, आध्यात्मिक परम्परा, इतिहास एवं दर्शन-विशेष जाड्ति लको

भूमि, क्षेत्र तथा संसाधनलम लाङ्का उमइको अधिकारकाइ सम्मान तथा पवर्द्धन जाङ्सा परतो अत्यावश्यकतालाई स्वीकार जाङ्दै,

- ☞ राज्यलमकुसि स्याओ सन्धि, सम्भौता तथा अन्य रचनात्मक व्यवस्थालमहाडघोषणाजाडो आदिवासी जनजातिको अधिकारकाइ सम्मान तथा प्रवर्द्धन जाङ्सा परतो अत्यावश्यकतालाई मा स्वीकार जाङ्दै,
- ☞ आदिवासी जनजातिइ राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक एवं सांस्कृतिक विकासको लागि तथा गहाड मयामा सबै किसिमको भेदभाव एवं दमनकाइ अन्त्य जाङ्सा लमइकाइ सङ्गठित जाङ्सा थालो कुराकाइ स्वागत जाङ्दै,
- ☞ आदिवासी जनजाति लमकइकाइ प्रभाव परतो विकास तथा लको भूमि, क्षेत्र तथा संसाधनलाङ्काको नियन्त्रणल्याम लको व्यवस्था, संस्कृति र परम्परालमकाइ कायम गम्सा र महा पेतो बनाउसा तथा लको आकाडक्षा एवं आवश्यकता अनुरूप लको विकास प्रवर्द्धन गर्न सक्षम स्याउनाइ दाह्यो कुराखा विश्वस्त स्याउदै,
- ☞ आदिवासीको ज्ञान, संस्कृति तथा परम्परागत प्रचलनलमको सम्मानबाट दिगो एवं समानुपातिक विकास तथा वातावरणको उपयुक्त व्यवस्थापनहाड योगदान दाह्यो कुरालाई स्वीकार जाङ्दै,
- ☞ शान्ति, आर्थिक एवं सामाजिक प्रगति तथा विकास, विश्वको राष्ट्र तथा मान्तालमबीच समभदारी एवं मैत्रीपूर्ण सम्बन्धको लागि आदिवासी जनजातिको भूमि तथा क्षेत्रलमखा असैनिकीकरणइ दाक्तो योगदानहाड जोड बैदै,
- ☞ बालअधिकार अनुरूप लको चोद्याडको पालनपोषण प्रशिक्षण, शिक्षा, तथा कल्याणको लागि साभा जिम्मेवारी वहन जाङ्तो सम्बन्धी आदिवासी परिवार तथा समदायलमको अधिकारकाई विशेष जाङ्ति

स्वीकार जाड्दै,

- ☞ सन्धि, सम्भौता तथा राज्यलम र आदिवासी जनजातिबीच स्याओ अरु रचनात्मक व्यवस्थालमखा घोषणा जाडो अधिकारलम गा-गा अवस्थाखा अन्तराष्ट्रिय चासो, अभिरुचि, जिम्मेवारी तथा चरित्रको स्याउतो कुरा लाड्का दाकदै,
- ☞ सन्धि, सम्भौता तथा अन्य रचनात्मक व्यवस्था र ओइ प्रतिनिधित्व जाड्तो सम्बन्ध आदिवासी तथा राज्यलमबीचको सुदृढ साभेदारीका आधार खेना दाह्यो कुराखा मा विचार जाड्दै,
- ☞ संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बडापत्र, आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय अभिसन्धि र नागरिक तथा राजनीतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय अभिसन्धि एवं भिएना घोषणापत्र र कार्ययोजनाइ सबै मान्तालमइ लको राजनीतिक स्थितिबारे स्वतन्त्रतापूर्वक निर्णय जाड्सा र लको आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक विकासको स्वतन्त्र रूपखा बोड्तो आत्मनिर्णयको अधिकारको मौलिक महत्वप्रति सहमति जनाउनानी दाहितो कुराकाइ ग्यादै,
- ☞ अन्तराष्ट्रिय कानून अनुरूप अभ्यास जाडो आत्मनिर्णय सम्बन्धी अधिकारल्याम गा मान्ताकाइ बन्चित जाड्सा इ घोषणापत्रको गा कुराकाइ मा प्रयोग जाड्सा खाइल दाह्यो कुराकाइ ध्यानखा गम्दै,
- ☞ इ घोषणापत्रखा आदिवासी जनजातिको अधिकारलमकाइ बयो मान्यताइ न्याय, प्रजातन्त्र, मानवअधिकारप्रतिको सम्मान, भेदभावहीनता तथा पेतो नियतसम्बन्धी सिद्धान्तलमहाड आधारित राज्य तथा आदिवासी जनजातिबीच दिगि मो सौहादपूर्ण तथा सहयोगी सम्बन्धकाइ बढाउतो कुराहाड विश्वस्त स्याउदै,
- ☞ राज्यका सबै दायित्वलम अन्तराष्ट्रिय कानूनी दस्तावेजलम, विशेष

जाडित मानवअधिकारसम्बन्धी कानूनी दस्तावेज अन्तर्गत आदिवासी जनजातिहाड लागू स्याउतो भ्याने ओकाइ सम्बन्धित मान्तालमको परामर्श तथा सहयोगखा पालना जाड्सा तथा प्रभावकारी रूपखा कार्यान्वयन राज्यलमकाइ प्रोत्साहित जाड्दै,

- ☞ आदिवासी जनजातिको अधिकारको प्रवर्द्धन तथा संरक्षणखा संयुक्त राष्ट्रसंघइ महत्वपूर्ण तथा लगातार भूमिका निर्वाह जाड्सा परतो कुराखा जोड बैदै,
- ☞ आदिवासी जनजातिका अधिकार तथा स्वतन्त्रताकाइ मान्यता प्रदान, प्रवर्द्धन तथा संरक्षण जाड्सको लागि र इ क्षेत्रखा संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रणालीको सान्दर्भिक क्रियाकलापलमको विकासका लागि इ घोषणापत्र थप महत्वपूर्ण कदम हो दाहितो कुराखा विश्वास गम्दै,
- ☞ आदिवासी व्यक्तिलमबिना गा मा भेदभाव अन्तराष्ट्रिय कानूनद्वारा मान्यता प्रदान जाडो सम्पूर्ण मानवअधिकालमको बिनाभेदभाव हकदार मनाइ र आदिवासी जनजातिकुसि उमइको अस्तित्व, कल्याण तथा मान्ताको रूपखा पूर्ण विकसित स्याउसाको लागि अपरिहार्य सामुहिक अधिकारलम मो मना दाहितो कुराकाइ स्वीकार जाड्दै तथा ओ प्रति दोहोच्याउति सहमति जनाउँदै,
- ☞ आदिवासी जनजातिको स्थिति क्षेत्रक्षेत्रखा तथा राष्ट्रराष्ट्रहाड फरक मो र राष्ट्रिय तथा क्षेत्रिय विशेषता तथा विभिन्न ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक पृष्ठभूमिकाइ ध्यानखा गम्सा परतो कुराकाइ मा स्वीकार जाड्दै,
- ☞ साभेदारी तथा आपसी सम्मानको भावना अनुरूप अनुशरण जाड्सा परतो उपलब्धिको मापदण्डका रूपखा देहायको आदिवासी जनजातिको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय घोषणापत्रकाइ संवेदनशीलताका साथ घोषणा जाड्नाउ :

धारा १

आदिवासी जनजातिकुसी सामुहिक रूपखा वा व्यक्तिगत रूपखा संयक्त राष्ट्रसङ्घीय बडापत्र, मानव अधिकार सम्बन्धी विश्वव्यापी घोषणापत्र तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकार कानूनद्वारा स्वीकार जाडो अनुसारका सम्पूर्ण मानवअधिकार तथा मौलिक स्वतन्त्रताको पूर्ण उपभोग जाड्सा अधिकार मो मना ।

धारा २

आदिवासी जनजाति तथा व्यक्तिलम अन्य सम्पूर्ण मान्ता तथा व्यक्तिलम च्युकलै स्वतन्त्र र समान मनाइ र लको सबै अधिकार, विशेष जाडित उमइको मौलिक उत्पत्ति वा पहिचानखा आधारित अधिकारलमको उपभोग जाड्सा क्रमखा गा किसिमको भेदभावल्याम मुक्त स्याउतो अधिकार गम्नाउ ।

धारा ३

आदिवासी जनजातिकुसि आत्मनिर्णयको अधिकार मना । ओ अधिकारको कारण उमइलमलको राजनीतिक स्थितिबारे स्वतन्त्र रूपखा निर्णय जाड्नानि र लको आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक विकासको खोजी जाड्नानि ।

धारा ४

आदिवासी जनजातिकुसि उमइलमको आत्मनिर्णयसम्बन्धी अधिकार उपभोग जाड्तोहाड लको आन्तरिक तथा स्थानीय मामिलाकुसि सम्बन्धित कुरालम एवं लको स्वायत्त कालमहाड लगानी जाड्सा उपाय र माध्यमलमबारे स्वायत्त स्याउसा वा स्वशासनको अधिकार मना ।

धारा ५

आदिवासी जनजातिकुसि लको फरक राजनीतिक, कानूनी, आर्थिक, सामाजिक तथा सास्कृतिक व्यवस्थाकाई कायम जाड्सा तथा सबल बनाउसा अधिकारमना भने उमइ चाहो घरिकहाड राज्यको राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक क्रियाकलापखा पूर्ण रूपहाड सहभागी स्याउतो अधिकार मा मना ।

धारा ६

प्रत्येक आदिवासी व्यक्तिकुसि राष्ट्रियताको अधिकार मना ।

धारा ७

१. आदिवासी व्यक्तिलमकुसि स्याक्सा चेउतो, शारीरिक तथा मानसिक अखण्डता, स्वतन्त्रता तथा व्यक्तिको सुरक्षाको अधिकार मना ।
२. आदिवासी जनजातिकुसि अरु मान्तालमकुसि मो यान्तो फरक मान्ताको रुपहाड स्वतन्त्रता, शान्ति तथा सुरक्षापूर्वक स्याक्सा सबैको अधिकार मना र उमइलम जाति सात्सा वा लको समुदायको चोदूयाडलकाइ बलजफूति अर्को समुदायखा आल्सा लगायतको गा किसिमको हिंसाखा परसा स्याउल ।

धारा ८

१. आदिवासी जनजाति तथा व्यक्तिलमकाइ बलपूर्वक म्हैताक्सा स्याउमातो वा उमइलमको साँस्कृतिको विनाश स्याउमातो अधिकार मना ।
२. राज्यलमइ देहायका कुरालम स्याउसा बैमासा तथा क्षेतिपुर्तिको लागि प्रभावकारी, सयन्त्र उपलब्ध जाडनानी :
 - (क) फरक मान्ताको रुपखा उमइकाइ लको अखण्डता वा लको साँस्कृतिक मूल्य वा जातीय पहिचानल्याम बन्चित जाडूतो उद्देश्य मो वा ओखा पभाव पारतो गताडूतो खेया मा काम,
 - (ख) लको भूमि, क्षेत्र वा संसाधनलम लाडूका उमइको स्वामित्व म्हैताक्तो उद्देश्य स्याओ वा ओखा प्रभाव पारतो गताडूतो खेया मा काम,
 - (ग) उमइको अधिकारमध्ये गा खेया मा अधिकार उल्लङ्घन जाडूसा वा काम क्लातो खालको उद्देश्य गमो वा ओहाड प्रभाव पारतो गताडूतो खेयामा स्वरूपको बलपूर्वक सामुहिक बसाइ सराइ;

- (घ) गताङ्गो स्वरूपको खेयामा बलपूर्वक म्हेताक्तो वा एकीकरणको काम,
- (ङ) उमइलम विरुद्ध लक्षित जातिगत वा जातीय भेदभाव प्रवर्द्धन जाङ्सा वा भङ्काउसा तयार जाङ्गो गताङ्गो खालको प्रचारबाजी ।

धारा ९

आदिवासी जनजाति तथा व्यक्तिलमकाइ सम्बन्धित सम्बद्ध समुदाय वा राष्ट्रका परम्परा तथा प्रचलन अनुसार कुनै पनि आदिवासी समुदाय वा राष्ट्रकुसि आबद्ध स्याउसा चेउतो अधिकार मना । इताङ्गो अधिकार उपभोग जाङ्गोहाङ्गो गताङ्गो खालको मा भेदभाव सिर्जना जाङ्सा स्याउल ।

धारा १०

आदिवासी जनजातिकाइ उमइको भूमि वा क्षेत्रल्याम बलपूर्वक हटाउल । सम्बन्धित आदिवासी जनजातिको स्वतन्त्र, पूर्व तथा सूचित मञ्जुरीबिना तथा न्यायिक एवं उचित क्षतिपुर्ति बैसा सहमति र सम्भव स्याओखेया फिर्ता स्याउतो विकल्प स्याउमातो गा खालको मा पुनर्स्थापना काम जाङ्सा नाल ।

धारा ११

१. आदिवासी जनजातिकुसि उमइलमको लको साँस्कृतिक परम्परा र पचलनलम मानसा र ओकाइ फेरि पहिलाको यान्तो लइ जाङ्सा अधिकार मना । यहाङ्गो पुरातात्विक तथा ऐतिहासिक स्थल, कलाकृति, नमुना, उत्सव, प्रविधि तथा दृश्य एवं प्रस्तुति कला र साहित्ययान्तो उमइलमको साँस्कृतिको हाच्याङ्गो,दिगि स्याउती मो र पछि वाङ्गो स्वरूपकाइ कायम गम्सा, संरक्षण जाङ्सा तथा विकास जाङ्सा अधिकार समेत परना ।
२. उमइलमको स्वतन्त्र, पूर्व तथा सूचित स्वीकृतिबिना वा उनीलको कानून, परम्परा तथा प्रचलनलमको उल्लङ्घन स्याउतो जाङ्गित लेओ उमइलमको

साँस्कृतिक, बौद्धिक, धार्मिक तथा आध्यात्मिक सम्पत्तिलमको सम्बन्धका प्रभावकारी संयन्त्रलम-आदिवासी जनजातिकुसिको सहकार्यका तयार जाडो प्रत्यवस्थापना समेत-को माध्यमल्याम राज्यलमि त्रुटिपूर्ति उपलब्ध जाडनानि ।

धारा १२

१. आदिवासी जनजातिकुसि उमइको लको आध्यात्मिक तथा धार्मिक परम्परा, पचलन र उत्सवलम प्रदर्शन जाडसा, मानसा, ओको विकास जाडसा तथा सिकाउसा अधिकार; लको धार्मिक तथा साँस्कृतिक स्थलको सम्भार जाडसा गर्ने, सरक्षण जाडसा तथा ओ स्थललमका एकान्त पहुँच प्राप्त जाडतो अधिकार; लको परम्परागत वस्तुलमको प्रयोग तथा ओलाडका नियन्त्रण जाडसा अधिकार; र लमइको मानव अवशेषलम स्वदेश द्यान्सा चेउतो अधिकार मना ।
२. सम्बन्धित आदिवासी जनजातिकुसिको सहकार्यका तयार जाडो स्वच्छ, पारदर्शी तथा प्रभावकारी संयन्त्रलमको माध्यमल्याम राज्यलमी उमइको स्वामित्वका मो आनुष्ठानिक वस्तु तथा मानव अवशेषलमहाड आदिवासी जनजातिलमको पहुँच प्राप्त जाडताकसा र/वा ती वस्तु फिर्ता जाडसा व्यवस्था बोडनानी ।

धारा १३

१. आदिवासी जनजातिकाइ उमइलमको लको इतिहास, भाषा, मौखिक परम्परा, दर्शन, लेखन प्रणाली तथा साहित्यलमकाइ पुनर्जीवित जाडसा, प्रयोग जाडसा तथा पछि वाडमइ पुस्ताकाइ हस्तान्तरण जाडसा तथा समुदाय, स्थान र व्यक्तिलमको लको लै मेड गम्सा र ओकाइ कायम जाडसा अधिकार मना ।
२. इ अधिकार संरक्षित मो कुरा सुनिश्चित जाडसको साथै आवश्यक स्याओखेया भाषानुवाद वा अन्य कानूनी उपयुक्त माध्यमको व्यवस्था

जाडित आदिवासी जनजातिइ राजनीतिक, कानूनी तथा प्रशासनिक कारबाही बुभ्रसा खाइपाउ र बुभ्रपाइ दाहितो कुरा सुनिश्चित जाइसको लागि राज्यलमि प्रभावकारी उपाय अवलम्बन जाइनानि ।

धारा १४

१. आदिवासी जनजातिकुसि पठनपाठनको लको साँस्कृतिक पद्धतिलमकुसि उपयुक्त स्याउतो जाडित लको भाषाखा शिक्षा उपलब्ध जाइतो लको शिक्षण प्रणाली र संस्थालमको स्थापना तथा ओलाइका नियन्त्रणजाइसा अधिकार मना ।
२. आदिवासी मान्तालम, विशेष जाडित चोदयाडलमकुसि भेदभावबिना राज्यको शिक्षाको सम्पूर्ण तह र स्वरूपखा अधिकार मना ।
३. आदिवासी मान्तालम, विशेष जाडित लको समुदायबाहिर जीवनयापन जाइदै वाइमइ लगायतको चोदयाडको लागि संभव स्याओ खेयाकाइ उमइको लको साँस्कृतिखा लको लइ भाषाखा बयो शिक्षाखा पहुँच उपलब्ध बैताकसा राज्यलमि आदिवासी जनजातिकुसिको सहकार्यखा प्रभावकारी उपाय अवलम्बन जाइनानि ।

धारा १५

१. आदिवासी जनजातिकुसि उमइको लको साँस्कृति, परम्परा, इतिहास तथा आकाडक्षालमको सम्मान तथा विविधतासम्बन्धी अधिकार मना र इ शिक्षा तथा सार्वजनिक सूचनाखा उपयुक्त रूपखा प्रतिविम्बित स्याउना ।
२. राज्यलमइ पूर्वाग्रहविरुद्ध सडघर्ष जाइसा र भेदभाव उन्मुलन जाइसा तथा आदिवासी जनजाति र समाजको अरु सम्पूर्ण वर्गलमबीच सहिष्णुता, समभकारी र सुसम्बन्ध प्रवर्द्धन जाइसा सम्बन्धित आदिवासी जनजातिकुसिको परामर्श तथा सहयोगखा प्रभावकारी उपायलम अवलम्बन जाइनानि ।

धारा १६

१. आदिवासी जनजातिकुसि उमइको लको लै भाषाखा लको लइ सञ्चारमाध्यम स्थापना जाइसा र बिना भेदभाव सबै प्रकारको गैरआदिवासीलमी संचालन जाडो सञ्चारमाध्यमखा पहच गम्सा खाइतो अधिकार मना ।
२. राज्यलमइ सरकारी सञ्चारमाध्यमखा उचित मात्राखा आदिवासी साँस्कृतिक विविधता प्रतिविम्बित स्याउतो खालको कुरा सुनिश्चित जाइसा प्रभावकारी उपाय अवलम्बन जाइनानि । राज्यलमइ अभिव्यक्तिको पूर्ण स्वतन्त्रताको सुनिश्चितता प्रति गताइतो खालको मा पूर्वाग्रह गम्मात आदिवासीको साँस्कृतिक विविधताकाइ प्रयाप्त मात्राखा प्रतिविम्बित जाइसा निजी स्वामित्वखा मो सञ्चारमाध्यमकाइ प्रोत्साहित जाइसा परना ।

धारा १७

१. आदिवासी जनजाति तथा मान्तालमकुसि लागू स्याउतो अन्तराष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय श्रम कानून अन्तर्गत व्यवस्था जाडो सम्पूर्ण अधिकारलमको पूर्ण उपभोग जाइसा अधिकार मना ।
२. राज्यलमइ आदिवासीचोद्याडको विशेष जोखिमको अवस्था र उमइको सशक्तीकरणको लागि शिक्षाको महत्वकाइ ध्यानखा गम्दै उमइकाइ आर्थिक शोषणल्याम तथा जोखिम पूर्ण स्याउसा खाइतो वा चोद्याडको शिक्षाखा दखलबैसा खाइतो वा चोद्याडको स्वास्थ्य वा शारीरिक, मानसिक, आध्यात्मिक, नैतिक वा सामाजिक विकासखा हानिकारक स्याउसा खाइतो गताइतो खालको कामल्याम आदिवासीमाइ संरक्षण जाइसा आदिवासी जनजातिकुसिको परामर्श तथा सहयोगखा विशिष्ट उपायलम अवलम्बन जाइनानि ।
३. आदिवासी मान्तालमकुसि श्रम तथा अरू कूराको अतिरिक्त रोजगारी वा तलबसम्बन्धी गताइतो खालको खेयामा विभेदभावकारी शर्तलमकुसि लमइलम लाइका लागू जाइमातो अधिकार मना ।

धारा १८

आदिवासी जनजातिकुसि उमइको लको अधिकारलाइका प्रभाव पारतो विषयलमको निर्णय प्रक्रियाखा लको लै प्रक्रियाअनुरूप लइलै छानो प्रतिनिधिमारफत सहभागी स्याउसा र लको मौलिक निर्णय जाइतो संस्थालमकाइ गम्सा तथा सृजना जाइसा अधिकार मना ।

धारा १९

आदिवासी जनजातिकाइ प्रभाव पारतो कानूनी वा प्रशासनिक उपायलम अवलम्बन वा कार्यान्वयन जाइसापूर्व राज्यलमइ आदिवासी जनजातिको स्वतन्त्र, पूर्व र सूचित मञ्जुरी प्राप्त जाइसा सम्बन्धित आदिवासी जनजातिको लको लइ प्रतिनिधिमूलक संस्थालममारफत् उमइकुसि पेतो र नियतपूर्वक परामर्श र सहयोग जाइनानि ।

धारा २०

१. आदिवासी जनजातिकुसि लको राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक प्रणाली वा संस्थालम कायम गम्सा र ओको विकास जाइसा, जीविकोपार्जन तथा विकासको लको लइ माध्यमलमको उपभोगको सन्दर्भखा सुरक्षित मतो र लको सम्पूर्ण परम्परागत एवं अरु आर्थिक क्रियाकलापलमखा स्वतन्त्रतापूर्वक संलग्न स्याउसा खाइतो अधिकार मना ।
२. जीविकापार्जन तथा विकासको लको लइ साधनल्याम बन्चित आदिवासी जनजाति उचित र स्वच्छ त्रुटि पूर्तिका हकदार स्याउनाइ ।

धारा २१

१. आदिवासी जनजातिकुसि शिक्षा, रोजगारी, व्यावसायिक प्रशिक्षण र पुनःप्रशिक्षण, किम, सरसफाई, स्वास्थ्य तथा सामाजिक सुरक्षाका क्षेत्रलगायतखा लको आर्थिक तथा सामाजिक अवस्थाखा भेदभावबिना सुधार जाइसा खाइतो अधिकार मना ।
२. राज्यलमइ उमइको आर्थिक तथा सामाजिक अवस्थाखा नियमित सुधार

सुनिश्चित जाड्सको लागि प्रभावकारी उपाय र उपयुक्त स्याउयाकाइ विशेष उपाय अवलम्बन जाड्सनानि । आदिवासी जेष्ठ नागरिक, मोम्चो, युवा, चोदयाड तथा अपाङ्गलमको अधिकार तथा विशेष आवश्यकतालमप्रति विशेष ध्यान बइना ।

धारा २२

१. इ घोषणापत्रको कार्यान्वयन जाड्सतोहाड आदिवासी जेष्ठ नागरिक, मोम्चो, युवा, चोदयाड तथा अपाङ्गको अधिकार तथा विशेष आवश्यकतालमप्रति विशेष ध्यान बइना ।
२. आदिवासी मोम्चो, तथा चोदयाडइ पूर्ण संरक्षण उपभोग जाड्ससा चेउपानि दाह्यो कुरा सुनिश्चित जाड्ससा राज्यलमइ आदिवासी जनजातिकुसिको सहकार्यखा उपायलम अवलम्बन जाड्सनानि तथा सबै प्रकारको हिंसा र भेदभाव स्याउमातो कुराको प्रत्याभूति जाड्सनानि ।

धारा २३

आदिवासी जनजातिकुसि विकाससम्बन्धी लको अधिकार उपभोग जाड्ससाको लागि प्राथमिकता तथा रणनीतिलम निर्धारण जाड्ससा तथा तय जाड्ससा अधिकार मना । विशेष जाड्सित, आदिवासी जनजातिकुसि स्वास्थ्य, किम तथा लमइलमकाइ प्रभावित बनाउति मो अन्य आर्थिक तथा सामाजिक कार्यक्रमलम तर्जुमा तथा निर्धारण जाड्ससा सक्रिय रूपखा सहभागी स्याउसा र सम्भव स्याओसम्म उमइको लको लइ संस्थालमल्याम ओताड्सतो कार्यक्रमहरू सञ्चालन जाड्ससा अधिकार मना ।

धारा २४

१. आदिवासी जनजातिकुसि लको परम्परागत औषधि तथा औषधिजन्य वनस्पति, जनावर तथा खनिजलमको संरक्षणलगायत स्वास्थ्यसम्बन्धी लको परम्परागत प्रचलनलमकाइ कायम गम्सा चेउतो अधिकार मना ।

आदिवासी व्यक्तिहरूकुसि गताड्तो खालको भेदभाव सम्पूर्ण सामाजिक तथा स्वास्थ्य सवालमहाड पहुँचको अधिकार मा मना ।

२. आदिवासी व्यक्तिलमकुसि प्राप्त जाड्सा खाइतो उत्कृष्ट शारीरिक तथा मानसिक स्वास्थ्यस्तर उपभोग जाड्सा समान अधिकार मना । इ अधिकारको पूरा चेउसा ल्यामखा आल्लो दृष्टिकोणल्याम राज्यलमइ आवश्यक कदम चालनानि ।

धारा २५

आदिवासी जनजातिकुसि परम्परासइ लै उमइलमको लको स्वामित्वखा गमो वा अन्य किसिमल्याम कब्जा जाडित प्रयोग जाड्दै वाडो भूमि, क्षेत्र, ती र तटवर्तीय समुद्र तथा अन्य संसाधनकुसिको उमइलमको पृथक् आध्यात्मिक सम्बन्धकाइ कायम गम्सा तथा सुदृढ पारसा तथा इ सम्बन्धहाड भावी पुस्ता प्रतिको लको उत्तरदायित्व बहन जाड्सा अधिकार मना ।

धारा २६

१. आदिवासी जनजातिकुसि उमइलमइ परम्परासइ लै लको स्वामित्वखा गमो, कब्जा जाडो वा अन्य किसिमल्याम प्रयोग जाड्दै वाडो वा हासिल जाडो भूमि, क्षेत्र तथा संसाधनलम त्यावको अधिकार मना ।
२. आदिवासी जनजातिकुसि परम्परागत स्वामित्व वा अन्य परम्परागत कब्जा वा प्रयोगका कारण उमइलमकुसि मो तथा उमइलमको अन्य किसिमल्याम हासिल जाडो भूमि क्षेत्र तथा संसाधनलमको स्वामित्व चेउसा ओको प्रयोग जाड्सा, विकास जाड्सा तथा नियन्त्रण जाड्सा अधिकार मना ।
३. राज्यलमइ इ भूमि, क्षेत्र तथा संसाधनलमकाइ कानूनी मान्यता तथा सरक्षण बैनानि । ओताड्तो मान्यता सम्बन्धित आदिवासी जनजातिको प्रचलन, परम्परा तथा भूमि स्वामित्व प्रथाकाइ ध्यानखा गम्दै बैनानि ।

धारा २७

परम्परागत रूपखा लै स्वामित्वखा मदै वाडो वा अन्य किसिमल्याम कब्जा वा प्रयोग जाड्दै वाडोसमेत आदिवासी जनजातिको भूमि, क्षेत्र र संसाधनलमहाड उमइलमको अधिकारकाइ मान्यता प्रदान बैसा र न्याय निरूपण जाड्सा राज्यलमइ सम्बन्धित आदिवासी जनजातिकुसिको सहकार्यखा उमइलमकाइ कानून, परम्परा, प्रचलन र भूमिस्वामित्व प्रणालीकाइ उचित मान्यता बैदै यात्ज्यो स्वच्छ, स्वतन्त्र, निष्पक्ष, खुला र पारदर्शी प्रक्रिया अवलम्बन जाड्दित कार्यान्वयन जाड्नानि । आदिवासी जनजातिकुसि इ प्रक्रियाखा सहभागी स्याउसा अधिकार मना ।

धारा २८

१. आदिवासी जनजातिकुसि उमइलमइ परम्परागत रूपखा लइ स्वामित्व हासिल जाडो वा अन्य ढङ्गल्याम कब्जाखा गम्दै वाडो वा प्रयोग जाड्दै वाडो भूमि, क्षेत्र तथा संसाधनलम लको स्वतन्त्र, पूर्व तथा सूचित सहमतिबिना अधिगहन जाह्या, लेया, कब्जा जाडो खेयाखा, प्रयोग जह्या वा नष्ट जाडोखेयाखा प्रत्यवस्थापनालगायतका माध्यमल्याम त्रुटि पूर्ति प्राप्त जाड्सा वा सम्भव स्याउमायाकाइ उचित, स्वच्छ र न्यायोचित क्षतिपूर्ति प्राप्त जाड्सा अधिकार मना ।
२. सम्बन्धित मान्तालमइ स्वतन्त्रतापूर्वक सहमति जनाओ अवस्थाखा बाहेक क्षतिपूर्ति समान गुणस्तर, आकार र कानूनी हैसियतको भूमि, क्षेत्र र संसाधनका रूपखा वा वित्तीय क्षतिपूर्तिका रूपखा वा अन्य उपयुक्त त्रुटिपूर्तिका रूपखा स्याउना ।

धारा २९

१. आदिवासी जनजातिकुसि उमइलमको वातावरण तथा भूमि वा क्षेत्र र संसाधनका उत्पादन क्षमताको संरक्षण तथा सुरक्षण जाड्सा अधिकार मना । इताड्तो सरक्षण तथा सुरक्षणका लागि राष्ट्रइ बिना भेदभाव आदिवासी जनजातिको लागि सहयोग कार्यक्रमलम तयार जाड्दित लागु जाड्नानि ।

२. आदिवासी जनजातिका स्वतन्त्र, पूर्व तथा सूचित सहमतिबिना उमइलमको भूमि वा क्षेत्रमा जोखिम युक्त पदार्थलमको भण्डारण वा विसर्जन जाइसानाल दाहितो कुरा सुनिश्चित जाइसा राज्यलमइ प्रभावकारी उपायलम अवलम्बन जाइनानि ।
३. ओताइतो पदार्थहरूल्याम प्रभावित स्याओ आदिवासी जनजातिलमि तयार तथा कार्यान्वयन जाडो यान्तो जाइत् आदिवासी जनजातिको स्वास्थ्यको अनुगमन जाइसा सुस्वास्थ्य कायम गम्सा तथा पुनःस्वस्थ बनाउनसा कार्यक्रमलम उचित रूपखा कार्यान्वयन स्याउपा दाह्यो कुरा सुनिश्चित जाइसा मा राज्यलमइ आवश्यकताअनुसार प्रभावकारी उपायलम अवलम्बन जाइनानि ।

धारा ३०

१. सान्दभिक रूपखा सार्वजनिक हितका दृष्टिल्याम उल्लेख्य खतरा ममालोसम्म वा सम्बन्धित आदिवासी जनजातिलमल्याम स्वतन्त्रतापवूक सहमति बयो वा अनुरोध जाडो अवस्थाखा बाहेक आदिवासी जनजातिको भूमि वा क्षेत्रखा सैनिक गतिविधि जाइसा नाल ।
२. सैनिक गतिविधिको लागि आदिवासी जनजातिको भूमि वा क्षेत्र प्रयोग जाइसापूर्व राज्यलमइ उपयुक्त प्रक्रियाका माध्यमल्याम र विशेष रूपखा प्रतिनिधिमूलक संस्थालममार्फत् सम्बन्धित आदिवासी जनजातिकुसि पभावकारी परामर्श जाइनानि ।

धारा ३१

१. आदिवासी जनजातिकुसि लको सांस्कृतिक सम्पदा, परम्परागत ज्ञान तथा परम्परागत साँस्कृतिक अभिव्यक्ति एवं लको विज्ञान, प्रविधि तथा साँस्कृतिको अतिरिक्त मान्ता तथा आनुवंशिक संसाधन, बीउबिजन, औषधि, जीवजन्तु एवं वानस्पतिक सम्पदासम्बन्धी ज्ञान, लोक परम्परा, साहित्य, नमूना, खेलकुद एवं परम्परागत खेल तथा दृश्य एवं प्रस्तुति

कलालमकाइ कायम गम्सा, नियन्त्रण जाइसा, संरक्षण जाइसा तथा विकास जाइसा अधिकार मना । उमइलमकुसि इताइतो साँस्कृतिक सम्पदा, परम्परागत ज्ञान तथा परम्परागत साँस्कृतिक अभिव्यक्तिलम लाइका लको बौद्धिक सम्पत्ति गम्सा, नियन्त्रण जाइसा, संरक्षण जाइसा तथा विकास जाइसा अधिकार मा मना ।

२. यी अधिकारलमको उपभोगकाई मान्यता प्रदान जाइसा तथा संरक्षण जाइसा आदिवासी जनजातिकुसिको सहकार्यखा राज्यलमइ प्रभावकारी कदमलम चालनानि ।

धारा ३२

१. आदिवासी जनजातिकुसि लको भूमि वा क्षेत्र वा अन्य संसाधनलमको विकास वा प्रयोगको लागि प्राथमिकता र रणनीतिलम निर्धारण जाइसा तथा तयार जाइसा अधिकार मना ।
२. आदिवासी जनजातिको भूमि वा क्षेत्र वा अरु संसाधन-विशेषगरी खनिज, जल वा अन्य संसाधनको विकास, उपयोग वा शोषणकुसि सम्बन्धितकाइ प्रभावित पारतो कुनै आयोजना स्वीकृत जाइसा भन्दा अघि राज्यलमइ आदिवासी जनजातिको स्वतन्त्र तथा सूचित सहमति प्राप्त जाइसको लागि उमइलमको लको लइ प्रतिनिधिमूलक संस्थालमको माध्यमल्याम सम्बन्धित आदिवासी जनजातिकुसि पेतोकुसि परामर्श तथा सहयोग जाइनानि ।
३. राज्यलमइ ओताइतो गा मा क्रियाकलापको लागि उचित तथा न्यायपूर्ण क्षतिपूर्तिका लागि प्रभावकारी संयन्त्र उपलब्ध जाइनानि र नकारात्मक वातावरणीय, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक वा आध्यात्मिक प्रभाव न्यनीकरणका लागि उपाय अवलम्बन जाइनानि ।

धारा ३३

१. आदिवासी जनजातिकुसि उमइलमको लको प्रचलन तथा परम्परा अनरूप

लको मौलिक पहिचान वा सदस्यता सम्बन्धखा निर्णय जाइसा अधिकार मना । आदिवासी जनजाति मदै वाडो राज्यको नागरिकता प्राप्त जाइसा चेउतो आदिवासी व्यक्तिलमको अधिकारकाइ ईई बिगारसा चेउलु ।

२. आदिवासी जनजातिकुसि उमइलमको लको लै प्रक्रिया अनुरूप लको सस्थालमको संरचनात्मक स्वरूप निर्धारण जाइसा तथा सदस्यता छनोट जाइसा गर्ने अधिकार मना ।

धारा ३४

आदिवासी जनजातिकुसि अन्तराष्ट्रिय मानवअधिकार मापदण्डलम अनुरूप लको संस्थागत संरचना र लको पृथक प्रचलनलम, आध्यात्मिकता, परम्परा, प्रक्रिया, प्रचलन र अस्तित्वखा मो अवस्थाखा न्यायिक प्रणाली र पचलनलमको प्रवर्द्धन जाइसा, विकास जाइसा तथा कायम गम्सा राख्ने अधिकार मना ।

धारा ३५

आदिवासी जनजातिकुसि लको समुदाय प्रति व्यक्तिलमको जिम्मेवारी निर्धारण जाइसा अधिकार मना ।

धारा ३६

१. आदिवासी जनजाति, विशेष जाइत अन्तराष्ट्रिय सीमाल्याम विभाजित स्याओलमकुसि उमइलमको लको लइ सदस्य एवं सीमापारिका अन्य मान्तालमकुसि आध्यात्मिक, साँस्कृतिक, राजनीतिक, आर्थिक तथा सामाजिक उद्देश्यका क्रियाकलापलगायतखा सम्पर्क, सम्बन्ध र सहयोग कायम जाइसा र अभिवद्धि जाइसा अधिकार मना ।
२. राज्यलमइ आदिवासी जनजातिकुसिको परामर्श तथा सहयोगखा इ अभ्यासकाइ सजिलो बनाउसा तथा इ अधिकारको कार्यान्वयन सुनिश्चित जाइसाको लागि प्रभावकारी उपायलम अवलम्बन जाइनानि ।

धारा ३७

१. आदिवासी जनजातिकुसि राज्य वा अमइको उत्तराधिकारीलमकुसि जाडो सन्धि, सम्झौता तथा अरु रचनात्मक व्यवस्थालमको मान्यता बैसा, पालना जाड्सा तथा कार्यान्वयन जाड्सा सम्बन्धी अधिकारको साथै ओताडतो सन्धि, सम्झौता एवं अन्य उपयोगी व्यवस्थाको लागि राज्यल्याम सम्मान तथा आदर पाप्त जाड्सा गर्ने अधिकार मना ।
२. इ घोषणापत्रको गा कुरालाई मा सन्धि, सम्झौता एवं अन्य रचनात्मक व्यवस्थालमहाड समावेश जाडो आदिवासी जनजातिको अधिकारलम मितो वा म्हैताक्सा लाहिति व्याख्या जाड्सा नाल ।

धारा ३८

राज्यलमइ आदिवासी जनजातिकुसिको परामर्श तथा सहयोगखा इ घोषणापत्रको उद्देश्य चेउसाको लागि कानूनीलगायतका उपयुक्त उपायलम अवलम्बन जाड्सानि ।

धारा ३९

आदिवासी जनजातिकुसि इ घोषणापत्रखा समावेश जाडो अधिकारलमको उपभोगको लागि राज्यल्याम तथा अन्तराष्ट्रिय सहयोग मार्फत आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग प्राप्त जाड्सा गर्ने अधिकार मना ।

धारा ४०

आदिवासी जनजातिकुसि राज्य वा अन्य पक्षलमकुसि द्वन्द्व एवं विवाद समाधानको लागि उचित एव निष्पक्ष प्रक्रियाको माध्यमल्याम शीघ्र निर्णयखा दाहतो एवं लको समूहको र व्यक्तिगत अधिकारलमको सम्पूर्ण उल्लंङघनका लागि प्रभावकारी न्यायिक उपचार प्राप्त जाड्सा अधिकार मना । ओताडतो निर्णयइ सम्बन्धित आदिवासी जनजातिको प्रचलन, परम्परा, नियम एवं कानूनी प्रणाली तथा अन्तराष्ट्रिय मानवअधिकारलाड्का उचित विचार दाक्नाउ ।

धारा ४१

संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय प्रणालीका अङ्ग एवं विशिष्टीकृत निकायलम तथा अन्य अन्तरसरकारी सङ्गठनलमइ वित्तीय सहयोग तथा प्राविधिक सहयोगको परिचालन लगायत अन्य माध्यमल्याम इ घोषणापत्रको प्रावधानलमको पूर्ण कार्यान्वयनका लागि योगदान जाडनाउ । आदिवासी जनजातिकाइ पभावित बनाउतिमो मुद्दालमखा उमइलमको सहभागिता सुनिश्चित जाड्सा उपाय तथा माध्यमलमको व्यवस्था जाड्नाउ ।

धारा ४२

संयुक्त राष्ट्रसङ्घ, आदिवासी मुद्दाहरूसम्बन्धी स्थायी मञ्चलगायतका इका अङ्गलम र राष्ट्रिय स्तरका समेत इको विशिष्टीकृत निकाय तथा राज्यलमइ इ घोषणापत्रका प्रावधानलमप्रतिको सम्मान र पूर्ण कार्यान्वयनको प्रवर्द्धन तथा घोषणापत्रको प्रभावकारिताको अनुगमन जाड्नाउ ।

धारा ४३

यहाँड पहिचान जाडो अधिकारलमले विश्वका आदिवासी जनजातिको जीवन, पतिष्ठा तथा कल्याणका लागि न्यूनतम मापदण्ड स्थापित जाडो मनाइ ।

धारा ४४

यहाँड पहिचान जाडो सम्पूर्ण अधिकार तथा स्वतन्त्रता आदिवासी मोम्बो तथा गोइचो सबैको लागि समान रूपखा प्रत्याभूत जाडो मना ।

धारा ४५

इ घोषणापत्रका गताड्तो कुराकाइ आदिवासी जनजातिइ दिगि उपभोग जाडितमो वा भविष्यखा प्राप्त जाड्सा । अधिकारलमकाइ न्यूनीकरण जाड्सा वा म्हैताक्सार्स अर्थख लेसा नाल ।

धारा ४६

१. गा राज्य, जनता, समूह वा व्यक्तिकुसि संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बडापत्र विपरीत गामा क्रियाकलापखा मिससा वा गामा काम जाड्सा अधिकार

स्याउतो अर्थ लागतो जाड्दित वा सार्वभौम तथा स्वतन्त्र राज्यको क्षेत्रीय अखण्डता वा राजनीतिक एकाइकाइ पूर्ण वा आंशिक रूपखा खण्डित पारतो वा कमजोर पारतो गा मा काम जाड्सा अनुमति बैसा वा प्रोत्साहित जाड्सा अर्थ लागतोयान्तो इ घोषणापत्रको गा मा कुराकाइ व्याख्या जाड्सा खाइल ।

२. प्रस्तुत घोषणापत्रखा उल्लेख जाडो अधिकारलम उपभोग जाड्तोहाड सबैको मानवअधिकार तथा मौलिक स्वतन्त्रताको सम्मान जाड्नानि । इ घोषणापत्रखा उल्लेख जाडो अधिकारलमको उपभोग जाड्तोहाड कानूनल्याम निर्धारण जाडो तथा अन्तराष्ट्रिय मानवअधिकारसम्बन्धी दायित्व अनुरूपको सीमाभित्र मात्र मसा परना । इताडतो गामा सीमालम गैरभेदभावकारी स्याउसाको साथै अरूको अधिकार एवं स्वतन्त्रतालमको उचित पहिचान तथा सम्मान सुनिश्चित जाड्सा एवं प्रजातान्त्रिक समाजको उचित तथा सर्वाधिक बाध्यात्मक आवश्यकतालम समाधान जाड्सा उद्देश्यका लागि एकदम आवश्यक स्याउनाइ ।
३. इ घोषणापत्रखा उल्लेख जाडो प्रावधानलमको व्याख्या न्याय, पजातन्त्र, मानवअधिकारप्रतिको सम्मान, समानता, भेदभावहीनता, सुशासन तथा असल नियतका सिद्धान्तलम अनुरूप जाड्ना ।

समाप्त

Indigenous Media Foundation

Anamnagar, Kathmandu, Nepal

Tel.: 977 1 4102757, 4102689

Email : indigenoustelevision@gmail.com

Website : www.indigenousmediafoundation.org

Publisher

CHEPANG Indigenous Language, Nepal

Translation By:

Nepoliyen Chepang